

abundós.

Si almenys tinguéssim altres testimonis antics, però han estat en va els meus esforços per trobar-ne, cercant en índexs de col·leccions documentals i llegint molts documents relatius a Ribes, Planols i altres llocs vorers del riu; potser només perquè els noms fluvials han estat sempre molt poc atesos pels col·lectors i pels monestirs i administradors civils i eclesiàstics, no tractant-se d'un riu gaire important; també els noms de la Vall de Ribes escassegen més per la seva pertanyença fluctuant entre el Principat i els Comtats dels Nord; potser per això no és fàcil de trobar-ne.

En contrast amb el *Freser*, on també ens havia reduït un NP corrent, i tanmateix la documentació ens ha obert els ulls, amb bastants testimonis contraris. Es pot pensar, que justament sigui aquest el que ens ho pot explicar: pel contrast amb el devesall grandíssim del *Freser*, ¿s'explicaria que hom hagués anomenat 'eixut' el riu bessó, més modest? Tanmateix no hi manquen mai brugents dolls d'aigua. Potser és la via bona, però cal restar escèptics. Encara més perquè amb RI(VU) ARIDU no s'explica la -g-. Argumentem, doncs, per:

B) Pensàvem en el NP RIGARD(IS) (ben conegut: Först., 1262): no diguem ja del RIKO- però també era molt fecund el 2n. membre, no sols fem. en -GARDIS (96 casos Först.) sinó també masc. -GARD (53). Es tractaria del cas freqüent en la nostra toponímia, dels rius secundaris que duen NPP, veg. E.T.C. II, 83: *Ricardell, Bastareny, Agli, Francollí, Gaià*, els 3 Valira etc. Reduït tot seguit a RIGARDI, la -'G- pogué flaquejar des d'antic (de vegades cau en els deriv. de LIGARE), i llavors l'hapax *Riardo* del S. x, en rigor, podria venir també de la base RIGARDI.

En tot cas, no hi ha dubte que aqueixos NPP germ. en RIK- o RIG- foren populars des d'antic en tot el domini, incloent-hi en primer lloc aquesta zona. «*Ricardis femina*», doc. de Terrassa a. 1063 (BABL VII, 502). Una *Riguarda* figura a. 914 entre els habitants d'un *Villaplanes*, vilaret dependent del mon. de St. J. d. l. Abadesses (Mons. xv, 30) (no sabem on era això, però podria ser *Planès*, un dels poblets de la vall del Rigard); un *Villare Rigbald* depenia de St. Martí del Congost, segons docs. de 899 (Mons. xv, 6). Pontius *Rigadus* era mestre del Temple a la zona de Tortosa a. 1194 (*Li. Bl.* de Stes. Creus), *Rigalt* en altres documents. I formà derivats toponímics: *La Rigardie* hameau en el dept. Cantal, te. Tourniac [*La Rigardia*, 1563] (Amé, *Di. Top.* i cita molts NLL en -iard deriv. de NPP).

En fi, cal tenir ben present abans que tot que la forma moderna i definitiva del nom del riu és *Rigard*, amb una -g- que no té explicació natural ni fàcil si la base fou *Ri-ard* RIVUS ARIDUS. Contaminació o etim. pop.? Però és ben verament *Rigard* la forma viva? Avui ja no és fàcil comprovar-ho, car no sembla ser un nom gaire popular (en va intento fer-lo anomenar per un pagès de Pardines, 1969: «no ho sé, no cal...»).¹ Però crec que jo ho havia oït a gent popular el 1923 i ss. i en tot cas CATorras i els geògrafs tenien comerç

amb pràctics del país i si tenien alguna tradició, mig erudita-mig popular, no manca de valor. Dir que seria RIVUS ARIDUS amb una -g- manlevada a *rigat* és córrer el risc de guiar-se per una variant més o menys local d'altres llocs i sotmetre una solució que cerquem a la guia d'una teoria problemàtica (veg. les dades que donem a l'art. *Rigardà*).

Fet i fet, a reserva d'apel·lar a aportacions documentals, tan desitjable com poc esperançables, quedem en roda entre (A) i (B) però més escèptics de (A).

¹ No té absolutament cap valor un rètol vial «rio *Rigat*» que hi han posat; els que han posat aquest nom no és que tinguin autoritat nul·la, sinó sota zero, perquè ho fan gent que ni tan sols són ignorants (llavors podrien tenir quelcom de tradició popular). Recordem el cas de *Sant Pere de Roda* (el del *Reclà* i del *Pont-xammar* gràfies errònies de les oficines vials etc.).

RIGARDA

Poble del baix Conflent, uns 4 k. al S. de Vinçà.
PRON.: *rigardá*, en els llocs, durant les enquestes de 1960.

MENCIONS ANT. 1009, que segons Alart (*Bu. S. Agr. Pyr. Or.* x, 82) és la més antiga: els Comtes de Cerdanya en la consagració de St. Martí de Canigó «ditaverunt ecclesiam --- pro vinea una in *Isla*, Moro alia vinea in *Gululos*, Langoardus una vinea in *Rigasdano*, X. in *Taresago* --- in *Vinciano* ---» (*MarcaH.*, § 160.23, col. 971); 1011, butlla de Sergi IV per a Cuixà: «--- in valle Confluenti, in *Vinçano*, et in *Vilella* et in *Rigesdano*, in *Vallils*, et in *Gluvianas* ---» (*MarcaH.*, § 164, c. 982.22).

Des del S. XII amb -rd-. 1182: *Rigardà* (*Cart. du Temple*, fº 99; Alart, *Rom.* iv, 466); 1182: «de *Rigardà*», i 1271: de *Riguerdano* (*InvLC*, s. v. *rigat*); 1322: *Rigardà* (*Cart.* de Serrabona, que veig a l'Arx. de Sols.); 1258: «de la ribera de *Rigardà*» (doc. de Vinçà, *InvLC*, s. v. *entras*); 1359: *Rigardà* (*CoDo-ACA* XII, 125); 1371: «in *Rigardano*» (*Stils de Vfr. de Cfl.*, fº 40v); 1385: *Rigardano*, i 1395: *Rigardà* (Alart, *Doc. Gé. Hist.*, 19.26); S. XVI: *Rigardà* (*B.N.P.*, ms. 133, fº 66).

N'hi ha un altra que rebutgem sense vacillar com espúria (com devia fer-ho ja Alart), essent hapax contradit per tota l'altra documentació i amb formes inoïdes en els altres NLL que cita: 969: «in valle Confluyente --- alaudem de Valillos --- afr. I in rivo *Fagesso*, II in area de *Bulgarello*, III in rivo *Gardano*, IV in ipsa *Gutinea*» (Abadal, *Eixalada*, 202). Quant a un *Rigerdano* de 1011 citat en la Patrologia de Migne, 139, deu ser forma modernitzada de la butlla que ja he citat.

Ponsich (*Top.*, 147) (que ignora alguna d'aquestes dades) no hi afegeix res fora d'algunes cites de la forma moderna en els Ss. XVII i XVIII.

ETIM. Se n'ha proposat dues (A) i (B), que rectificaré, proposant ara: (C) o (D).